

УДК 373.3.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/45-2-30>

Лада ФІЛАТОВА,

orcid.org/0000-0003-0469-4743

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової і професійної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

(Харків, Україна) lada_filatova@hnpri.edu.ua

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА: АПГРЕЙД ІНСТРУМЕНТАРІЮ СУЧАСНОГО УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Обґрунтовано, що вимоги закладів загальної середньої освіти до розвитку педагогічного персоналу складаються сьогодні під впливом таких факторів: професійні знання досить швидко знецінюються, що призводить до неефективного освітнього процесу; відбуваються стрімкі технологічні зміни, які потребують оволодіння новими знаннями, а головне – уміннями; освітні заклади відчувають постійну конкуренцію, що потребує підвищення якості послуг, які надаються, оптимального використання ресурсів організації. З огляду на це виокремлення та характеристика засад партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу є можливістю сприяння соціальної згуртованості всіх суб'єктів освітнього процесу, отримання досвіду проведення інтерактивних вправ, опанування методів інтерактивного навчання, узагальнення результатів теоретичного пошуку та практичної роботи з відбору інструментарію сучасного педагога для реалізації Концепції Нової української школи. У статті розкривається сутність таких понять, як «педагогіка партнерства», «фасилітатор», «тьютор», «коуч», «ментор». Виокремлено особливості нового ринку партнерських послуг. Зроблено аналіз наукових досліджень, які були присвячені різним тлумаченням підходів у трактуванні суті педагогіки партнерства (навчання без примусу, вільний вибір, інтелектуальне поле класу). З'ясовано, що до основних принципів цього підходу відносять: повагу до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіру у відносинах; діалог – взаємодію – взаємоповагу; розподілене лідерство, принципи соціального партнерства.

Авторами представлено різноманітні вправи, які відтворюють аспекти партнерських відносин у закладах загальної середньої освіти: «Березень-квітень-травень», шкільна програма співпраці, проєкт «Антигаджет», змістове наповнення й утілення яких в освітній процес дадуть змогу здобувачам вищої освіти відчувати себе впевненими під час фахової діяльності.

Ключові слова: педагогіка партнерства, фасилітатор, ментор, тьютор, коуч.

Lada FILATOVA,

orcid.org/0000-0003-0469-4743

Candidate of Pedagogical Sciences

Associate Professor at the Department of Primary and Professional Education

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Харків, Україна) lada_filatova@hnpri.edu.ua

PARTNERSHIP PEDAGOGY: UPGRADE OF MODERN PRIMARY PRIMARY TEACHER TOOLS

It is substantiated that the requirements of general secondary education institutions for the development of pedagogical staff are formed today under the influence of the following factors: professional knowledge are quickly depreciated, it leads to inefficient educational process; there are rapid technological changes that require the acquisition of new knowledge, and most importantly skills; educational institutions are experiencing constant competition, which requires improving the quality of services provided, the optimal use of organizational resources. Having looked all this, the separation and characterization of the principles of partnership of all participants in the educational process is an opportunity to promote social cohesion of all subjects of the educational process, gain experience in interactive exercises, mastering interactive learning methods, summarizing the results of theoretical research and practical work. implementation of the Concept of the New Ukrainian School. The article reveals the essence of such concepts as “partnership pedagogy”, “facilitator”, “tutor”, “coach”, “mentor”. The peculiarities of the new market of partner services are highlighted. An analysis of research has been made, which has been devoted to different interpretations of approaches in the interpretation of the essence of partnership pedagogy (learning without coercion, free choice, intellectual field of the class). It was found that the main principles of this approach include: respect for the individual; friendliness and positive attitude; trust in relationships; dialogue – interaction – mutual respect; distributed leadership, principles of social partnership.

The authors present a variety of exercises that reproduce aspects of partnerships in general secondary education: “March-April-May”, school cooperation program, project “Anti-Gadget”, the content and implementation of which in the educational process will allow higher education students to feel confident time of professional activity.

Key words: partnership pedagogy, facilitator, mentor, tutor, coach.

Постановка проблеми. Одним із складників формули Нової української школи є педагогіка партнерства. Щоб батьки стали односторонніми, помічниками, вчителям необхідно правильно організувати їхнє навчання. Якщо педагог зможе належним чином упоратися із цим завданням, навчить батьків осмислювати дитинство з різних позицій, то якість виховання дітей значно підвищиться, зростуть реальні шанси активної участі батьків у життєдіяльності класу і школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що педагогіка партнерства поняття не нове, але має кілька підходів у трактуванні суті: *навчання без примусу* (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов та ін.), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів; *вільний вибір* (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов) – це надання дитині свободи вибору у процесі навчання (завдання, задачі, тему твору тощо); *інтелектуальне поле класу* (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін) передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у класі для розвитку здібностей та нахилів, креативності кожної дитини в діяльності (Артемова, 2006). Зарубіжні педагоги так розуміють педагогіку партнерства. Наприклад, в американській освітній спільноті – це *школа майбутнього* (Кен Робінсон), яка пропонує залучати батьків в освітній процес та застерігає їх від надмірної опіки своїх дітей; *сім'ї в школах* (Оскар Круз) – створює курси для працівників шкіл, аби навчити їх спілкуватись так, щоб батьки відчували себе бажаними та важливими гостями школи (Робінсон); *фінський досвід* педагогіки партнерства представляє внутрішню мотивацію учнів до навчання, довіру вчителя до учня, електронну систему WILMA для вчителів, учнів та батьків (Фінський досвід освіти. Як і навіщо учні у Фінляндії оцінюють себе).

Мета статті – схарактеризувати засади педагогіки партнерства, розкрити модернізацію інструментарію сучасного педагога для реалізації Концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогіка партнерства вперше в історії педагогіки прописана законодавчо, вона одним із восьми компонентів формули Нової української школи і зафіксована у Концепції. До основних принципів цього підходу відносять:

- повагу до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіру у відносинах;
- діалог – взаємодію – взаємоповагу;

- розподілене лідерство (право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) (Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року).

Пріоритетною стає роль учителя, який має бути другом, а сім'я своєю чергою має бути залучена до побудови освітньої траєкторії дитини.

Місія НУШ полягає в тому, щоб допомогти кожному учневі розкрити, розвинути здібності, таланти та можливості на основі партнерства усіх учасників освітнього процесу: учителів, учнів і батьків. Зокрема, з'являються нові педагогічні професії:

– *фасилітатор* (полегшує адаптацію, допомагає, підтримує учня через педагогічну взаємодію, сприяє стимулюванню та направленню процесу самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів);

– *тьютор* (репетитор, наставник, який працює з учнем індивідуально, проектує освітню діяльність, організовує рефлексію);

– *коуч* (тренер, здатний зробити з людини чемпіона, коли йдеться про виховання переможців);

– *ментор* (термін використовується в значенні синоніма до слів «учитель», «порадник», «наставник», «консультант», проте ментор самостійно встановлює інтенсивність та напрям навчання, а основне завдання ментора – допомагати тоді, коли його просять про допомогу, наприклад, щоб досягнути індивідуального зростання);

– невдовзі в штатному розкладі українських шкіл, професійно-технічних чи закладів вищої освіти може з'явитися така посада, як *едвайзер* (радник, або консультант, зазвичай людина з більшими і глибшими знаннями в конкретній галузі. Він, проаналізувавши запити учнів, допоможе вибрати дисципліну за вибором, заклад вищої освіти тощо).

Окрім нових професій, з'являється і новий ринок партнерських послуг. Наприклад, форум «Мудрі батьки – щаслива дитина» проводиться 10-й рік поспіль; тренінги та вебінари Д. Карпачова, зокрема: «Комп'ютерна та інтернет залежність у дітей», «Школа без стресу», «Чому дитину потрібно поважати»; майстер-класи на тему «Батьківська мудрість та любов»; психологічні тренінги освітнього проекту «На урок» за темами: «Батьки і діти: шляхи взаємодії», «Діти – дзеркало батьків»; арт-терапевтичні практики О. Тараріної, а саме

відеоуроки «Системно-сімейна арт-терапія» тощо (Майстер-клас «Батьківська мудрість та любов»; Сімейна системна арт-терапія. Відеокурс).

Під час участі у науковому семінарі «Організація ефективного і безпечного середовища в початкових класах Нової української школи», який організувало й провело Управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради ми запропонували різноманітні вправи, які відтворюють аспекти партнерських відносин у закладах загальної середньої освіти.

Вправа 1. «Березень-квітень-травень». Загал учасників був розділений на три групи, наприклад, за назвами місяців весни (березень-квітень-травень), де «березень» – це група, що зображує модель партнерських відносин в колективі з колегами, «квітень» – з учнями, а «травень» – з батьками. Учасники отримали завдання: використовуючи вербальні та невербальні засоби, представити свою групу так, щоб дві інші здогадалися, яку модель представляють колеги. Час на підготовку – 8 хв. Форма подачі – на вибір учасників (проза, поезія, перформанс, інсценізація тощо). По закінченню підготовки кожна група презентувала свій виступ. Усі учасники впоралися із завданням.

Вправа 2. Шкільна програма співпраці. Відповідно до утворених груп учасники виступали об'єднаннями професіоналів, а саме директорами шкіл. На чистому аркуші учасники вказали, яка громадська організація створена в школі, або яка працює програма співпраці школи та батьківською громадою, з якою назвою? Також вказали, які традиційні форми роботи з батьками реалізуються. Якщо такої не існувало, учасники придумували власний варіант. Також відбулося обговорення кроків, які ми можемо зробити зараз або в найближчому майбутньому, щоб почати вибудовувати партнерські відносини. Наприклад:

– Учитель отримує в класі ту модель поведінки, яку демонструє сам. Не намагається змінити дітей, а змінює себе, бо діти будуть такими, як він.

– Учитель зменшує кількість правил, обов'язкових до виконання. Триває обговорення правил з учнями та зміна їх за потребою (Партнерські відносини – це свобода бути собою, поєднана з відповідальністю (диктатура (є кордони, немає свободи), анархія (є свобода, немає кордонів), свобода можлива в кордонах, які розширюються.) Треба пам'ятати, що правила діють і для учнів, і для вчителя (наприклад, приходити на урок без запізнення).

– Учитель дозволяє собі та дітям помилятися тобто зробити помилку ресурсом для розвитку (Як добре, що ми будемо жити без оцінок!).

– Учитель розширює свій педагогічний репертуар: у різних ситуаціях навчання бути не тільки вчителем (носієм знань), а й фасилітатором, коучем, тьютором. Ці ролі дозволяють «зійти з п'єдесталу», насамперед інтелектуального (я завжди знаю правильну відповідь, я завжди ставлю останню крапку в обговореннях).

– Учитель довіряє дітям, дає їм більше можливостей для прояву самостійності та відповідальності.

– Учитель створює в класі емоційно безпечне середовище, щоб учні відчували, що їх розуміють, приймають такими, як вони є, наприклад, проведення ранкових зустрічей.

– Учитель створює середовище щастя. Щастя – це коли дитину в школі поважають, не кричать на неї, не звинувачують у всіх гріхах. Щастя – це коли дитина має свободу, поєднану з відповідальністю, коли учні допомагають один одному. Щастя – це коли школа стає місцем безпеки та психологічного комфорту, школою співпраці, взаємної поваги та взаєморозуміння. Школою, де допомагають знайти своє місце у світі, який зараз так швидко змінюється.

Вправа 3. Проєкт «Антигаджет».

Наявність мобільного телефону сьогодні є нормою для кожної цивілізованої людини. Зазвичай користувачі смартфонів починають свій день із перегляду соціальних мереж або стрічки новин та закінчують його так само. «Розумні гаджети» стали невіддільною частиною нашого життя: люди використовують їх не лише для дзвінків або повідомлень, але й для перевірки погоди, здійснення онлайн-покупок, пошуку роботи, знайомств тощо. Можна було б припустити, що життя зі смартфоном у руці робить підлітків щасливішими, та наукові докази свідчать про зворотне: «Чим більше часу підлітки проводять, дивлячись на екрани, тим більша ймовірність, що вони скаржитимуться на симптоми депресії» (Вплив смартфонів на рівень щастя, інтелекту та нове покоління «iGen»).

Окремим приводом для занепокоєння стала поява покоління «iGen», яке народилося у період між 1995 та 2012 роками та стало першим, яке не уявляє, як виглядав світ без Інтернету та смартфонів. Дослідження американського психолога Джин Твендж звертає увагу на те, що сучасні підлітки, які надмірно використовують мобільні пристрої, стали психологічно більш уразливими, ніж їхні попередники (Вплив смартфонів на рівень щастя, інтелекту та нове покоління «iGen»). Автор зазначає, що показники депресії серед дітей стали значно вищими, починаючи з 2011 року. Діти

почали більше часу проводити вдома, ніж із друзями, адже тепер для спілкування не обов'язково залишати домівки. Водночас психолог зазначає, що час спілкування підлітків із родичами від цього не збільшився.

Робота продовжилась у групах, де одну представляли директори та вчителі шкіл, другу – батьки, і третю – учні різних класів. Протягом 7 хв. учасники мали провести «мозковий штурм», обговорюючи пропозиції, та запропонувати аудиторії конкретні шляхи з вирішення проблеми використання телефонів у школі. Як їх обмежити, чи заборонити, чи залишити без змін.

Під час роботи над цією справою учасники представили такі нестандартні рішення щодо використання гаджетів у шкільному середовищі:

1. Використовуємо нові слогани як пропаганду:

- «Не дай телефону СЕБЕ захопити!!!»,
- «Школа – не місце для побачень із гаджетом!»,
- «Що ти обираєш: телефон чи свободу».

2. Використовуємо нові форми роботи з учнями: створення *буктрейлерів*, які, з одного боку, популяризують читання книги, а з іншого – дозволяють на повну реалізувати творчі здібності школярів; проведення *«живої книги»* – зустрічі з «книгами», в ролі яких виступають люди.

3. Уводимо чіткі правила для всіх:

– у класі ми не користуємося телефоном без навчальної необхідності!

– треба зробити / прийняти дзвінок – чекай перерви!

- шкільний Wi-Fi обмежений у навчальний час;
- у кожному класі ставимо скриньку для телефонів.

Підсумком вправи було обговорення матеріалів Верховної Ради, в якій зареєстровано законопроект №2792 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони використання мобільних телефонів та інших пристроїв, що мають підключення до інтернету, та нестворення перешкод для отримання освіти іншими здобувачами освіти», про заборону використання мобільних телефонів та інших пристроїв, що мають підключення до Інтернету, в українських школах усіма учасниками освітнього процесу (У ВР пропонують заборонити мобільні телефони у школах).

Висновки. Проведений семінар продемонстрував, що проблема розуміння та впровадження педагогічного партнерства у сучасні реалії закладів загальної середньої освіти неоднозначна. Важливо впроваджувати дієві форми налагодження партнерських взаємин учителя з батьками, бо педагогіка партнерства ґрунтується на спілкуванні, взаємодії, співпраці між учителем, учнями та батьками; новому залученні родини у побудову освітньої траєкторії дитини; діалозі між учителями, учнями та батьками. Усі учасники освітнього процесу (учителі, учні та батьки) об'єднані спільними цілями та рівноправні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова В. Історія педагогіки України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.
2. Вплив смартфонів на рівень щастя, інтелекту та нове покоління «iGen» URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28705680.html> (дата звертання 02.12.2021).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Постанова КМ України № 988 від 14.12.2016 р.
4. Майстер-клас «Батьківська мудрість та любов» URL: <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-batkivska-mudrista-lubov-66186.html> (дата звертання 01.12.2021).
5. Робінсон Кен Про співпрацю батьків і шкіл у США URL: <https://nus.org.ua/articles/ken-robinson-pro-spivpratsyu-batkiv-i-shkil-u-ssha/> (дата звертання 01.12.2021).
6. Семейная системная арт-терапия. Видеокурс URL: <https://tararina.com/products/info-produkty/semeynaya-sistemnaya-art-terapiya-videokurs/> (дата звертання 01.12.2021).
7. У ВР пропонують заборонити мобільні телефони у школах URL: <https://osvita.ua/school/69912/> (дата звертання 02.12.2021).
8. Фінський досвід освіти. Як і навіщо учні у Фінляндії оцінюють себе URL: <https://nus.org.ua/articles/finskyj-dosvid-osvity-yak-i-navishho-uchni-u-finlyandi-otsinyuyut-sebe/> (дата звертання 01.12.2021).

REFERENCES

1. Artemova V. Istoriia pedahohiky Ukrainy [History of pedagogy of Ukraine]: Pidruchnyk. Kyiv: Lybid, 2006. 424 s. [in Ukrainian].
2. Vplyv smartfoniv na riven shchastia, intelektu ta nove pokolinnia "iGen" [The impact of smartphones on the level of happiness, intelligence and the new generation of "iGen"]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28705680.html> (data zvertannia 02.12.2021) [in Ukrainian].
3. Kontseptsia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku. Postanova KM Ukrainy № 988 vid 14.12.2016 r. [The concept of implementing the state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 988 of 14.12.2016]. [in Ukrainian].

4. Maister-klas “Batkivska mudrist ta liubov” [Master class “Parental wisdom and love”]. URL: <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-batkivska-mudrist-ta-liubov-66186.html> (data zvertannia 01.12.2021). [in Ukrainian].
5. Robinson Ken Pro spivpratsiu batkiv i shkil u SShA. [On the cooperation of parents and schools in the United States]. URL: <https://nus.org.ua/articles/ken-robinson-pro-spivpratsyu-batkiv-i-shkil-u-ssha/> (data zvertannia 01.12.2021). [in Ukrainian].
6. Semeynaya sistemnaya art-terapiya. [Family systemic art therapy]. URL: <https://tararina.com/products/info-produkty/semeynaya-sistemnaya-art-terapiya-videokurs/> (data zvertannia 01.12.2021). [in Russian].
7. U VR proponuiut zaboronyty mobilni telefony u shkolakh [The Verkhovna Rada proposes to ban mobile phones in schools]. URL: <https://osvita.ua/school/69912/> (data zvertannia 02.12.2021). [in Ukrainian].
8. Finskyi dosvid osvity. Yak i navishcho uchni u Finliandii otsiniuiut sebe [Finnish experience of education. How and why students in Finland evaluate themselves]. URL: <https://nus.org.ua/articles/finskyj-dosvid-osvity-yak-i-navishho-uchni-u-finlyandiyi-otsinyuyut-sebe/> (data zvertannia 01.12.2021). [in Ukrainian].